

แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบ บนฐานชุมชนดีพอ เพื่อการแสวงหาคำตอบของชีวิต
กรณีศึกษา บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
Guidelines for Developing a Model Community Based on the Immunized
Community to Seek Answers to Life's Questions
Case Study: Ban Nong Yang Kham, Moo. 13, Kong Nang Subdistrict,
Tha Bo District, Nong Khai Province

บุญเหนือ พุทธบุรี^{1*} ฉลอง แสงราษฎร์เมฆินทร์² และ ศักดิ์พงศ์ หอมหวล³
Bunnuea Phutthaburee^{1*} Chalong Saengratmekhin² and Sakphong Homhaun³
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม^{1*,2,3}
Learning Institute for Everyone, Bangkhontee, Samutsongkram^{1*,2,3}

*Corresponding Author, E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: August 7, 2025

Revised: September 11, 2025

Accepted: November 9, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เกี่ยวข้องกับปัญหาในการดำเนินชีวิตในชุมชนและแนวทางในการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต และนำกระบวนการที่ได้สร้างชุดความรู้ในการพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลการวิจัยจากผู้นำทางศาสนา การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 ท่าน รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกิดกระบวนการในการร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน ด้วยการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น จากต้นทุนศรัทธาเดิม (อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวของชุมชน ที่เกิดความอัศจรรย์ แสดงปาฏิหาริย์ จนชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา สำหรับบ้านหนองยางคำ มี 6 สิ่งนั่นคือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ นกกระยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง) นำมาสร้างเป็นจินตนาการทางสังคมของชุมชน ในการขับเคลื่อนโครงการ และกิจกรรม โดยกระบวนการสร้างการรับรู้แก่ชุมชน ชุมชนเกิดการยอมรับและแสดงความเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมผู้เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชุมชนเกิดความสามารถในการหาคำตอบในการจัดการปัญหาชีวิตในชุมชนได้ ด้วยการบูรณาการด้านพุทธนวัตกรรมการดำรงชีวิต มีการพัฒนาตัวเอง ครอบครัวและชุมชนมีความรู้และคุณธรรมเป็นภูมิคุ้มกัน การพัฒนาอาชีพในครัวเรือนด้วยสัมมาชีพ การอยู่อย่างค้ำตามหลักพุทธศาสนิกชน การมีเบญจศีล เบญจธรรม นำมาซึ่งความมีเมตตากรุณา เอื้ออาทร เกิดจิตวิญญาณในการอุทิศแรงกายแรงใจ เสียสละ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา

สิ่งที่เป็นปัจจัยในการแสวงหาคำตอบคือ การสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ นั่นคือวัดจำปาทอง จึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนรู้ มีผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ เป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น นั่นคือ ต้นทุนศรัทธาเดิม การนำหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ผสานหลักธรรมคำสอน องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ช่วยผลักดันการพัฒนาให้ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว สามารถแสวงหาคำตอบต่อปัญหาชีวิตได้ทุกข้อ ดังนั้นบ้านหนองยางคำ เรียกได้ว่าดีพอที่จะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมให้สืบทอดไปและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ดีพอที่จะเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้อย่างดีเลิศ

คำสำคัญ: 1. ภูมิสังคม 2. การแสวงหาคำตอบในชีวิต 3. ชุมชนดีพอ

Abstract

This research addresses community life issues and approaches to community self-reliance. The objectives were to study community development approaches for finding answers to life's problems and to apply the knowledge-building process to development. Using qualitative research methods. This research examined documents, research data from religious leaders, in-depth interviews with 40 informants, and participant observation. The results of the study and data analysis revealed a collaborative process among community members, using local community knowledge management. This process leveraged the community's original beliefs (the unique community identity, which miraculously manifests itself, earning villagers respect and faith. For Ban Nong Yang Kham, these six items are Luang Por Inplang, Nong Leang Khae, the Golden Heron, the famous gong, the fragrant Bodhi leaf, and the ancient pagodas of the Lan Xang era temples). This was used to create the community's social imagination, driving projects and activities. Through community awareness-raising, the community gained acceptance and ownership of their shared activities, fostering a sense of participation and increasing participation. The community developed the ability to find solutions to community life problems through the integration of Buddhist innovation into livelihoods, fostering self-development, family, and community development, fostering knowledge and morality as immunity, and developing household careers through right livelihoods. Living

according to Buddhist principles, observing the Five Precepts and Five Virtues fosters compassion, kindness, and a spirit of dedication, sacrifice, and cooperation. A key factor in seeking answers is building a spiritual foundation. Wat Champa Thong serves as a center for learning and development. Its leaders, monks, serve as the source of knowledge transfer for the local community. They lead the collection and creation of a community monitoring system, allowing everyone to inquire about community development, local wisdom, and traditions. This is the foundation of faith. Integrating the 27 principles of work of King Rama IX with the teachings of the Buddha promotes rapid development and enables the search for answers to all life's problems. Therefore, Ban Nong Yang Kham is well-positioned to serve as a center for local community development. It is well-positioned to work collaboratively with the community, preserve traditions, and culture for future generations. It is well-positioned to understand the community's natural resources, and foster excellent relationships with people, culture, traditions, and resources within the community.

Keywords: 1. Social geography 2. seeking answers in life 3. the immunized community

บทนำ

ความยากจนเป็นปัญหาระดับชาติของประเทศไทยมาหลายยุคหลายสมัย ทุกรัฐบาลต่างก็ออกนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมนานาประการ โดยเฉพาะปัญหาการขาดศีลธรรมในสังคมไทย (สุทธินันท์ หล่อวิไลกุล 2564, น. 45 – 58) สุดท้ายก็กลับกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ค้างคากลายเป็นปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ประเทศไทยแต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำมาหากินตามสบาย มีความสุขกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมมีน้ำใจไมตรีเกื้อกูลพึ่งพากัน ปัจจุบันคนไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกายสุขภาพจิต ต่างมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ฉกฉวยโอกาสโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบ ศีลธรรมอันดีงามหมดไป สังคมจึงขาดความสงบสุข (ตรีทิพย์นา ทองดี 2568, น.) การเปลี่ยนแปลงจากสังคมคุณธรรมที่ผู้คนเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลายเป็นสังคมเศรษฐกิจที่คนส่วนมากให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าจิตใจ กลายเป็นวิถีประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีการแข่งขันแย่งชิงเพื่อเป็นผู้ได้เปรียบ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดคุณธรรม จริยธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ตามมาส่งผลให้ประเทศไทยประสบ

ปัญหาหลายด้าน ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมายอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข จนกลายเป็นปัญหาความยากจน เกิดมีกลุ่มคนขาดแคลนขยายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ การพัฒนาเข้าไม่ถึง ต้องพึ่งพาอาศัยตนเองตามยถากรรม ทำให้สภาพการดำรงชีวิตของบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน เช่น รายได้ อาหาร ที่พักอาศัย สุขภาพ และการศึกษา เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน หรือไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นได้ ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อทั้งระดับบุคคล สังคม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ชุมชนดีพอ (immunized community) เป็นการสังเคราะห์จากการเรียนรู้หลักการทรงงาน 27 ประการของพระองค์ท่านรัชกาลที่ 9 เมื่อเข้าใจแตกฉานแล้วนำไปปฏิบัติ จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่รอดได้ ไม่ว่าสถานการณ์โลกภายนอกจะเป็นเช่นไร เมื่อชุมชนเข้าใจในหลักการทรงงาน จะสามารถปรับวิถีชีวิต ให้ก้าวข้ามอุปสรรคไปสู่ การอยู่ดีกินดี มีสันติสุข มีภูมิคุ้มกัน ดังนั้นชุมชนดีพอ หมายถึง ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน สามารถรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเข้มแข็ง โดยอาศัยหลักการสำคัญคือ การพึ่งพาตนเอง การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่มีมาตรฐานในการดำเนินชีวิต ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จากทรัพยากรที่มีตามภูมิสังคม มีการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ผสานกับจินตนาการทางสังคม สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนในการดำเนินชีวิตด้วยตัวชุมชนเอง อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน และยังสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคการเรียนรู้แห่งนวัตกรรมที่ต้องเผชิญในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน สอดคล้องตาม อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน, และ นิธิพนธ์ นันทะวงศ์ (2568) ที่กล่าวถึงสมรรถนะการทำงานในอนาคตมี 3 กลุ่มคือกลุ่มการทำงานแบบมืออาชีพ กลุ่มการทำงานร่วมกับผู้อื่น และกลุ่มการทำงานอย่างมีสติปัญญา ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านจริยธรรม และทักษะด้านความเป็นพลเมืองอย่างเท่าเทียม

แต่เดิมา บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่ยุคกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) มีการตั้งหมู่บ้านที่ถูกต้องตามทางราชการ ในวันที่ 24 มีนาคม 2542 ซึ่งแยกออกมาจากบ้านป่าสักใต้ หมู่ที่ 9 มีจำนวนครัวเรือน 99 ครัวเรือน ระยะเวลาในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหนองยางคำ 4 ระยะได้แก่

1. สร้างการรับรู้ ดูท่าที แสดงความเป็นเจ้าของชุมชน ปี 2555 - 2556
2. สร้างกระบวนการแก้ปัญหาชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนด้วยต้นทุนศรัทธาเดิม ปี 2557 - 2558
3. สร้างจิตสำนึก เกิดพลังในการขับเคลื่อนจริยธรรมชุมชนร่วมกัน ปี 2559 - 2560

4. ชุมชนสร้างสุขด้วยรักสามัคคี มีจิตใจงามบนฐานแห่งความพอเพียง ปี 2561 – ปัจจุบัน โดยนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เพื่อสืบสาน พัฒนา รักษา ต่อยอด บูรณาการพัฒนาชุมชนในระดับ บุคคล ครอบครัว และชุมชน ได้จัดทำโครงการ “ชุมชนบ้านหนองยางคำโมเดล” เป็นการพัฒนาตามรูปแบบงานวิจัยของพระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์ และคณะ (2567) เรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนสร้าง สรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ และการออกแบบเมืองหนองคาย ได้รูปแบบ คือ KIDPU Model ประกอบด้วย 1) K :Knowledge Management (การจัดการองค์ความรู้) 2) I: Identity (การสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์) 3) D : Development (การพัฒนา) 4) P : Publication (การเผยแพร่) 5) U: Utilization (การใช้ประโยชน์)

การขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรม โดยกระบวนการสร้างการรับรู้แก่ชุมชน ดูท่าทีของคนในชุมชนที่แสดงออก ชุมชนเกิดการยอมรับและแสดงความเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน โดยเฉพาะคนในชุมชนเกิดจิตสำนึกที่จะปฏิบัติต่อกิจกรรมโครงการ ได้แสดงพลังความกระตือรือร้นเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เน้นบูรณาการด้านพุทธธรรมสู่การดำรงชีวิต มีการพัฒนาตัวเอง ครอบครัว และชุมชน มีความรู้ และคุณธรรมเป็นภูมิคุ้มกัน พัฒนาอาชีพในครัวเรือนด้วยสัมมาชีพ จึงทำให้เกิดชุมชนที่มีจิตใจงาม ในปัจจุบัน ดังคำขวัญของชุมชนว่า

“กราบทูลวงพ่ออินทร์แปลงพระศักดิ์สิทธิ์	ชมแดนเนรมิตหนองเล็งแซ่
ลือเรื่องแผ่นกกระยางคำ และฆ้องดัง	ใบโพธิ์หอมสะพรั่งคนกล่าวขาน
เจดีย์เก่านางเขียวค่อมไชยเชษฐาแต่โบราณ	จิตใจงามชาวบ้านหนองยางคำ”

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของบ้านหนองยางคำ เพื่อการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และร่วมมือกับผู้นำในการลงมือทำ ในการแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนกับยาเสพติด ว่ามีกระบวนการอย่างไร จึงสามารถพัฒนาชุมชนบ้านหนองยางคำ ให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ ที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เพื่อนำมาสร้างชุดความรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตามแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ในการพัฒนาชุมชนให้มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า ชุมชนดีพอ และชุดความรู้ที่ได้จะใช้อัตลักษณ์ใดในแต่ชุมชนที่จะทำการพัฒนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต
2. เพื่อนำกระบวนการที่ได้ศึกษา สร้างชุดความรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอบำบือ จังหวัดหนองคาย มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 99 ครัวเรือน โดยกำหนดจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมาย จากจำนวนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน คณะสงฆ์ และหน่วยงานราชการ ตัวอย่างทั้งหมดคือ 39 คน 1 รูป ได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 40 ตัวอย่าง และเลือกตัวอย่างโดยวิธีแบบเจาะจง โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่ม โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต

ด้านพุทธศาสนา พบว่า วัดจำปาทอง เป็นวัดที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน ที่ได้ร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างในราว พ.ศ. 2000 - 2100 ตั้งอยู่บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอบำบือ จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 13 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา ซึ่งสำคัญคือทิศตะวันออก มีหนองเลิงแช่ ปุชนิยวัตถุสำคัญคือ พระพุทธรูป พระประธาน (หลวงพ่อบัณฑิต) และเจดีย์พระยาของพระไชยเชษฐา

หลวงพ่อบัณฑิต เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สร้างด้วยเนื้อประตายปูนปั้น ปางมารวิชัยนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพล พระหัตถ์ขวาวางคว่ำลงที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงพื้นธรณีในคราวที่พระองค์ทรงเอาชนมหาร ขนาดหน้าตัก 109 นิ้ว หรือ 277 เซนติเมตร ศิลปะล้านช้างสันนิษฐานว่าสร้างโดย พระยาของพระไชยเชษฐาธิราช แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) ซึ่งใกล้เคียงกับองค์พระปรากฏเจดีย์เก่าพระยาไชยเชษฐา สันนิษฐานว่าสร้างประมาณ ปีพุทธศักราช 2105 โดยเป็นที่บรรจุอัฐิและเครื่องเงิน เครื่องทอง สิ่งของสมบัติโบราณในพระยาของพระไชยเชษฐาธิราชเจ้าก่อนสร้างเจดีย์บรรจุเป็นพุทธรูปบูชาพระศาสนา เพราะวัดจำปาทองเป็นอาณานิคมของยุคล้านช้าง กรุงศรีสัตนาคนหุต ซึ่งเป็นเจดีย์สร้างคู่อุโบสถ แต่ดั้งเดิมคนในชุมชนเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจดีย์นางสุธัมมา

สิ่งปฏิกิริยาและอิทธิพลของหลวงพ่อบัณฑิต มีชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาสองชาติ ไทย-ลาว ได้ให้ความเคารพนับถือกันมากกว่า 500 ปี โดยเฉพาะผู้ใดมีศีลมีธรรม มีศรัทธา นับถือองค์หลวงพ่อบัณฑิต เมื่อได้มาบนบานสานกล่าว ขอพิงบารมีหลวงพ่อบัณฑิตก็ประสบความสำเร็จ เดินทางแคล้วคลาด

ปลอดภัย กำจัดโรคภัยไข้เจ็บ แม้เกิดอุบัติเหตุภัยถึงรถจะพังยับเยิน ก็ยังรอดมาได้ดังปาฏิหาริย์ ส่วนผู้ที่จะไปทำกิจการงานต่างถิ่น ทั้งในและต่างประเทศ ก็ส่งผลให้สำเร็จมีโชคลาภ ร่ำรวยเงินทอง การสอบแข่งขัน หรือเชื่อว่าความกัมมชัณนะต่อฝ่ายตรงข้ามตลอดมา トラบเท่าทุกวันนี้ ทำให้ชาวบ้านหนองยางคำ และพุทธศาสนิกชนทั่วสารทิศทั้งในและต่างประเทศ ต่างก็มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดินทร์แปลงมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษจวบจนปัจจุบัน

ด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนบ้านหนองยางคำ นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ตามบรรพบุรุษมา มีความเชื่อด้านไสยศาสตร์ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมทั้งชื่อหมู่บ้านก็ตั้งตามความศรัทธา ความเชื่อตามเรื่องเล่าถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน จากการบอกเล่าว่า มีนกกะยางขาวมาหากิน กุ้ง หอย ปู ปลา อาหารบริเวณหนองน้ำจำนวนมาก ในฝูงนกกะยางเหล่านั้น ปรากฏมีนกกะยางหนึ่งตัวที่มีสีเหลืองดังทองคำอยู่ในฝูง ชาวบ้านพบเห็นได้ให้ความศรัทธา นับถือว่า เป็นสัญญาณแห่งความอุดมสมบูรณ์เจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองยางคำ” ตั้งแต่นั้นมานกกะยางคำ สื่อความหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ด้าน ดิน น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำนานาพันธุ์ มาสู่หมู่บ้าน รวมถึง แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์หนองเลิงแซ้ เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนบ้านหนองยางคำ บ้านป่าสักใต้ และบ้านใกล้เคียง มาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังปรากฏสิ่งอัศจรรย์ชื่อดัง ตำนานเสียงฆ้องดังเป็นเสียงอัศจรรย์ที่ดังขึ้นมาจากใต้บาดาลซึ่งสามารถแนบหูฟังได้ยินชัดเจนเหมือนดังคนตีฆ้อง ซึ่งมีเสียงเกิดขึ้นบริเวณบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์หน้าต้นโพธิ์ในวันพระทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ทุกคนลงความเห็นเป็นอันเดียวกันว่าเป็นปาฏิหาริย์ ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นสัญญาณแห่งความดีงาม เจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน เป็นอัศจรรย์ดังเสียงฆ้องเสียงธรรม เพราะพระธรรมคงอยู่คนปฏิบัติธรรม พระพุทธศาสนาย่อมมีมงคลสืบไป รวมถึง ใบโพธิ์หอม ความอัศจรรย์ของใบโพธิ์หอม เกิดในบริเวณวัดจำปาทอง บ้านหนองยางคำ ซึ่งวัดมีต้นโพธิ์ ใหญ่อายุประมาณ 300 กว่าปี อยู่ 3 ต้น เปรียบเสมือนต้นเสา สามก้อนเสา คำจุนพุทธศาสนา กลิ่นหอมของใบโพธิ์ เหมือนกลิ่นน้ำอบ น้ำหอม สื่อความหมายถึง คนเราให้รักษาศีล จะมีความหอมทั้งทวนลมและตามลม ให้เป็นปรีชาธรรมแก่คนได้ศึกษาสืบมา

จึงเห็นได้ว่า หลวงพ่อดินทร์แปลง หนองเลิงแซ้ นกกะยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง ถือเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญมาก เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว

ทางจิตใจ เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบของชีวิต ด้วยการสร้างความเชื่อความศรัทธาจากทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งนำพาการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จ เกิดเป็นชุมชนต้นแบบ ที่สร้างภูมิคุ้มกันในชุมชน สามารถพึ่งพาและแก้ปัญหาด้วยตัวชุมชนเอง ที่กล่าวขานกันในนาม ชุมชนดีพอ

จากคำกล่าวของนายสุวรรณ ปลัดพรหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 บ้านหนองยางคำ ในการนำเสนอโครงการชุมชนคุณธรรมต้นแบบ พบว่า ทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดี ครอบครัวยูบอุ่น อยู่ร่วมกันในสังคมและธรรมชาติอย่างอยู่เย็น เป็นสุข ด้วยความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรม เป็นคนดีในสังคมดี การสร้างคนดี สังคมดี เพื่อพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ยังประโยชน์แก่คนทั้งชาติได้นั้น ต้องใช้คุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต เพื่อต่อยอดการเป็นสังคมดี สังคมคุณภาพ ความดีงามที่เกิดขึ้นในชุมชน ย่อมเกิดมาจากการมีบุคคล ครอบครัว สังคม มีหลักธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้ยึดมั่นในหลักธรรม คำสอนทางศาสนา ตามนโยบายรัฐบาลกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยปัญญา สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก สร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เกื้อกูลแบ่งปัน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนหนองยางคำได้พบอัตลักษณ์คุณธรรม คือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ ตำนานฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม นกกระยางคำ เจดีย์นางเขี้ยวคอมไชยเชษฐา มีการขับเคลื่อนกิจกรรมทางศาสนา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีวัฒนธรรม ประเพณีชุมชนเกิดคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีจิตใจงาม เกิดสุขยั่งยืน

ด้านวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า ชาวบ้านมีความเชื่อตามบรรพบุรุษในชุมชน ในอดีต อาศัยการทำมาหากินตามหนองน้ำ ลุ่มน้ำ อันเป็นคุณลักษณะชาติพันธุ์สยาม ทำเกษตรปลูกข้าวนาดำ ทำสวนปลูกผัก ทำให้ได้อิทธิพลทางความเชื่อ เคารพต่อหนองน้ำ เคารพบรรพบุรุษ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อคล้ายตามกัน โดยเฉพาะหลวงพ่อกอินทร์แปลง ช่วยปกป้องคุ้มภัยให้กับชุมชน จากโรคภัยไข้เจ็บ และภัยอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนลูกหลานที่ต้องเดินทางออกไปทำงานนอกชุมชน ช่วยให้ปลอดภัยและประสบผลสำเร็จ ในการประกอบกิจการงานอาชีพ การไหว้องค์พญานาคราชที่เป็นบวรารของพญาศรีสุทโธ พญาศรีสัตตนาคร นามว่า กุสโลนาคราช จะช่วยให้ชุมชนมีความสุข จะช่วยให้การทำการเกษตรได้ผลผลิตดี มีกินมีใช้ กุ้ง หอย ปู ปลา นาข้าวอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดการสืบสานประเพณี การเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามฮีต 12 จัดเป็นประเพณี/เทศกาลประจำปี ตลอด 12 เดือน ดังนี้

ประเพณีเดือนอ้าย ปฏิบัติธรรม	ประเพณีบุญเดือนเจ็ด บุญข้าชะ
ประเพณีเดือนยี่บุญประทายข้าวเปลือก	ประเพณีบุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา
ประเพณีบุญเดือนสาม บุญข้าวจี	ประเพณีบุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน
ประเพณีบุญเดือนสี่ บุญเวส	ประเพณีบุญเดือนสิบ บุญข้าวสาก
ประเพณีบุญเดือนห้า ตรุษสงกรานต์	ประเพณีบุญเดือนสิบเอ็ด บุญกฐิน
ประเพณีบุญเดือนหก บุญบั้งไฟ	ประเพณีบุญเดือนสิบสองบุญลอยกระทง

กล่าวโดยรวบยอด การทำบุญในแต่ละฮีต หมายความว่า พุทธบูชา ตามด้วยการให้ความเคารพ ขอมมา ขอโทษ การสำนึกบุญคุณบรรพบุรุษ แม่น้าคงคา แม่โพสพ แม่ธรณี ผีป่า ผีเรือน ผีตาแฮก สัมภเวสี ครูบาอาจารย์ บุพการี การขอพรสร้างขวัญกำลังใจ ก็กระทำตามประเพณีสงกรานต์บุญเดือนห้า การขอให้มีการคุ้มครองปกป้องรักษาชีวิต ครอบครัวและทรัพย์สิน ส่วนการดำเนินชีวิตให้พอดี เช่น บุญเดือนหก บุญบั้งไฟ ขอน้ำขอฝนให้น้ำที่ที่เหมาะสมพอดีแก่การเพาะปลูก ไม่ท่วมไม่แล้ง เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สำหรับภูมิปัญญา ตามวิถีชีวิต อาชีพของคนในชุมชน ทำนา เลี้ยงปลา เพาะพันธุ์ปลา ทำสวน ปลูกพืชผักสวนครัวผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วัดจำปาทอง หนองยางคำ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ หลวงพ่ออินทร์แปลง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำชุมชน ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น มีหนองน้ำเก่าแก่ที่หล่อเลี้ยงชุมชนในการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร คือ หนองเลิงแซ่ และหนองอ้อ โดยได้ของบประมาณในการขุดลอก ปรับภูมิทัศน์ ปี 2564 เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ และน้ำท่วมจากการตื้นเขินในปัจจุบัน ในชุมชนมีการก่อตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน และกลุ่มออมทรัพย์ มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ เห็ดขอนขาว จิ้งหรีด กบ พันธุ์ปลา ไบยาสูบ นามาซึ่งรายได้ก่อให้เกิดการหมุนเวียนในชุมชน

ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ พบว่า ชาวบ้านมีวิถีชีวิตผูกพันกับหนองน้ำ แหล่งน้ำที่มีจึงถือเป็นสายน้ำแห่งชีวิต ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่มีองค์พญานาคราชที่เป็นบริวารของพญาศรีสุทโธ พญาศรีสัตตนาคร นามว่า กุสโลนาคราช เฝ้ารักษาอยู่ เหตุการณ์ที่ตราตรึงแก่สายตาคนหลายพันคน ในคราวที่รถแบคโฮมาขุดลอกหนอง ต้องจมลง เพราะการไม่เคารพบูชาตามความเชื่อสืบกันมา และมีเหตุการณ์หลาย ๆ อย่างที่พบเจอแล้วแต่เชื่อว่าเป็นอิทธิฤทธิ์เจ้าที่ และองค์นาคราชที่ปกปักรักษาสถานที่หนองเลิงแซ่แห่งนี้ ทำให้ชุมชนมีเคารพต่อหนองน้ำ

เมื่อ พ.ศ. 2560 กรมชลประทานได้ชุดลอกพัฒนาดำเนินโครงการแก้มลิงหนองเล็งแซ่ เก็บกักน้ำเพื่อใช้ด้านอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร เพาะพันธุ์ปลา เลี้ยงปลา แก้ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม แก้มชุมชนหนองยางคำและใกล้เคียง ต้นโพธิ์ 3 ต้น อยู่ในลานวัด ชาวบ้านให้ความเคารพและบูชากราบไหว้ และยังมีสวนป่า ปลูกไม้ป่านานาพันธุ์ ชาวบ้านยังได้ปลูกไผ่ชนิดต่าง ๆ ตามสถานที่สำคัญในวัดจำปาทอง รอบ ๆ แก้มลิงหนองเล็งแซ่

วัตถุประสงค์ที่ 2 นำกระบวนการที่ได้ สร้างชุดความรู้ในการพัฒนา

สิ่งที่ได้จากการศึกษาที่ชัดเจนมาก คือการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนด้วยต้นทุนศรัทธาเดิม จากการเข้าร่วมเสวนา กิจกรรมการขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชน 3 ครั้ง เจ้าอาวาสวัดจำปาทองได้กล่าวอยู่เสมอว่า วิถีชีวิตของชุมชนไม่ได้สงบ ราบเรียบ ร่มรื่นเหมือนดังที่ปรากฏต่อสายตา แต่หากในอดีตที่ผ่านมาความขัดแย้งมีทุกรูปแบบ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แม้กระทั่งปัจจุบันก็ตาม ความขัดแย้งในใจก็ยังคงมีอยู่ ขณะเดียวกันการพัฒนาชุมชนก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป สิ่งที่พบในการดำเนินการพัฒนาชุมชนบ้านหนองยางคำ จะใช้กิจกรรมตามหลักทางพุทธศาสนานำหน้า เพื่อประชุม เสวนา สร้างการรับรู้ทำความเข้าใจ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แล้วกำหนดแผนงานในการพัฒนา กิจกรรมที่จะทำให้ครบตลอดทั้งปีได้ นั่นคือ ฮีต 12 ในการพัฒนาเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2555 จะให้ฮีตสำคัญ ๆ ก่อน เช่น กิจกรรมทำบุญวันอาสาฬหบูชา-เข้าพรรษา กิจกรรมเข้าวัดถืออุโบสถศีลในทุกวันพระ 1 วัน 1 คีนในพรรษา ในครั้งแรกเริ่มจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 50 จนต่อมาผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเกินกว่าร้อยละ 85 ในปีต่อมาจวบจนปัจจุบัน กิจกรรมมากขึ้น การจัดประเพณีตามฮีตครบทั้ง 12 และการเข้าร่วมกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมเกินกว่าร้อยละ 80 บางกิจกรรมการเข้าร่วมมากถึง ร้อยละ 95 โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงพ่อดินทร์แปลง เช่น กิจกรรมบูชาถวายเปลี่ยนผ้าสบไทพย์หลวงพ่อดินทร์แปลง กิจกรรมประเพณีสงกรานต์สร้างน้ำ หลวงพ่อดินทร์แปลง กิจกรรมงานนมัสการสมโภชหลวงพ่อดินทร์แปลงและเฉลิมพระเกียรติพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ด้วยสภาพทางสังคม ชุมชนบ้านหนองยางคำ การอยู่อาศัยตามหลักพุทธศาสนิกชน การมีเบญจศีล เบญจธรรม นำมาซึ่งความมีเมตตากรุณา เอื้ออาทร ทำให้ชุมชนสร้างจิตสำนึก เกิดจิตวิญญาณในการอุทิศร่างกายแรงใจ เสียสละ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา

เป็นชุมชนที่มีจินตนาการทางสังคม เพราะจินตนาการสำคัญต่อการเกิดปัญญา ปัญญานำมาซึ่งนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ วัดจำปาทองจึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ทั้งเป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ต้นทุนศรัทธาเดิม (อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวของชุมชนที่เกิดความอัศจรรย์ แสดงปาฏิหาริย์ จนชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา บ้านหนองยางคำ มี 6 สิ่งนั่นคือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ นกกระยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง) การนำหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ผสานหลักธรรมคำสอนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ เช่นเดียวกับ กรณีศึกษาวัดป่าอ้อเจียงเป็นแบบอย่างสำคัญของ "วัดพัฒนา" ที่ผสม จิตวิญญาณ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เข้าด้วยกันอย่างสมดุล เป็นแนวทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม วิถีชุมชน และความศรัทธา ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากทั้งรัฐและประชาชน ย่อมสามารถต่อยอดเป็น โมเดลการพัฒนาท้องถิ่น ที่ทรงคุณค่าในระดับประเทศและนานาชาติได้อย่างแท้จริง (ยโสธารา ศิริภาพระภากร และคณะ 2568) สำหรับงานวิจัยของพระมหาปริชา รตนโชโต (ไชย อยู่) 2567) ที่ศึกษาเรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ จากการศึกษาพบว่า มี 2 แบบ คือ 1. แบบเดิมเป็นการจัดการอนุรักษ์ พิทักษ์ป่าชุมชนที่ดำเนินการด้วยองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความศรัทธา กฎกติกาที่สืบทอดกันมาเป็นประเพณีตั้งแต่อดีต เช่น การเซ็นไหว้ผูปูตา การเซ็นไหว้ผีป่า ส่งผลให้เกิดการพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าชุมชนสืบทอดต่อมาได้ การจัดกิจกรรมที่ใช้ฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนได้ นั่นคือความคล้ายคลึงถึงการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นจาก ต้นทุนศรัทธาเดิม

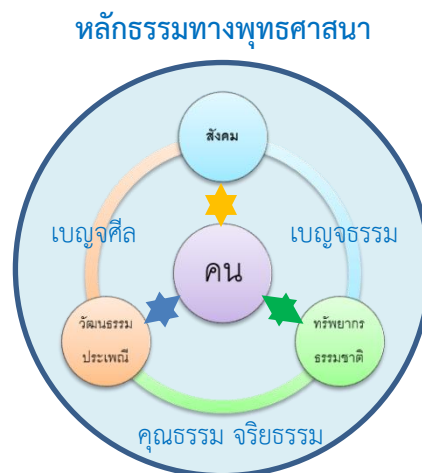
ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน มาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการค้นหาความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน จากการศึกษาชุมชนบ้านหนองยางคำ พบว่า ทุกกิจกรรมจะมีการประชุมเพื่อรับทราบนโยบาย การแบ่งงานรับผิดชอบ การดำเนินงาน การติดตามและประเมินความร่วมมือของจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงการพัฒนายุคแรกเริ่ม มีจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 50 แต่ในปัจจุบัน ทุกกิจกรรมที่ร่วมกันสร้างสรรค์ในชุมชน มากกว่าร้อยละ 80 โดยเฉพาะกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับองค์หลวงพ่ออินทร์แปลง มีมากเกินกว่าร้อยละ 95 การดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาต่าง ๆ อาศัยการฟื้นฟูประเพณีตามฮีต 12 ซึ่งเป็นวิถีทางหลักธรรมทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา จัดประเพณีเพื่อเป็นพุทธบูชา เชื่อมโยงเข้ากับหลวงพ่ออินทร์แปลงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ทำให้กลับมาดำรงสืบสานประเพณีฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเหล่านั้นให้กลับคืนมา ในงานวิจัยของ รชา ถาวระ (2564) พบว่าปัจจัย

ความสำเร็จ คือ การสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมสำรวจ ร่วมคิด ร่วมระดมความคิดเห็น ร่วมออกแบบ ร่วมทดลองทำ และร่วมตัดสินใจในส่วนของปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม คือการที่ชุมชนมีประเด็นปัญหาร่วมกันในด้านมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่โดยร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการและเครื่องมือต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเข้าใจปัญหา และเห็นคุณค่า ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่จึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาฟื้นฟู ดูแล และบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตัวเอง เป็นเหตุเป็นผลเช่นเดียวกับ งานวิจัยของ พระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ได้ศรีโคตร และ พระมหาสารวุธ โพธิ์ศรีขาม (2567) พบว่า หลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไป และเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อม พร้อมไปด้วยหลักการที่จัดวางไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่า คนที่พัฒนาดีแล้ว เป็นกำลังสำคัญต่อการสร้างสรรค์สังคมให้เจริญงอกงาม และเอื้อโอกาสให้ทุกคนเจริญยิ่งขึ้นไป ในการมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ รวมถึงสามารถแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาทำหน้าที่จัดระเบียบเพื่อความคงอยู่ของชุมชนในสังคม ภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ความสัมพันธ์ของชุมชนกับขนบธรรมเนียมประเพณี มีความสำคัญ ดังงานวิจัยของ นิคม ปาทะวงศ์, จำรัส บุตดาพงษ์ และวิพจน์ วันคำ (2564) ที่พบว่า ความตระหนักถึงความเป็นท้องถิ่นนิยมทำให้ผู้เกี่ยวข้องต่างพยายามนำมาเปิดเผยเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีอยู่ เป็นมิติที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายอย่าง เช่น มิติด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความเป็นวิถีวิถีทำให้ประชาชนทั่วปรัู้จักประเพณีจุดไฟตุ้มกา รู้จักจังหวัดยโสธรในฐานะที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นับแต่มีการเริ่มรื้อฟื้นขึ้นมา เริ่มประชาสัมพันธ์ประเพณี มีการนำไฟตุ้มกามาจัดแสดงที่อำเภอเมืองยโสธร การจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมมีปัจจัยที่ส่งเสริมและสืบสานประเพณีจุดไฟตุ้มกาใน 3 ด้าน คือ การถ่ายทอดวิธีทำไฟตุ้มกา รูปแบบการสืบสานประเพณีจุดไฟตุ้มกา และการสร้างคติความเชื่อและความรู้ด้านประเพณี จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และต่างชุมชน ประเพณีฮีตสิบสองมีคุณค่าต่อการพัฒนาในระดับบุคคล ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ความรู้ความสามารถ ส่วนการพัฒนาในระดับสังคม ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการงบประมาณและช่วยสร้างความภาคภูมิใจ ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน ได้แก่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การปกครอง การสื่อสารและเทคโนโลยีสุขภาพและสาธารณสุข ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณี

ในด้านความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนบ้านหนองยางคำให้ความสำคัญเคารพ และให้ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะหนองเล็งแซ่ ด้วยความเชื่อและความศรัทธาว่าเป็นหนองน้ำศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดการเกรงขาม ไม่กล้าที่จะทำลายธรรมชาติ ทำให้แหล่งน้ำได้รับการดูแล และตอบแทนชุมชนในการได้น้ำอุปโภค และทำการเกษตรหล่อเลี้ยงชุมชน ดังที่ได้กล่าวถึง ผลการศึกษางานวิจัยของพระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร และพระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม (2567) แสดงให้เห็นถึงคนในชุมชนบ้านหนองยางคำ มีความเข้าใจในธรรมชาติได้เป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์กัน ทุกคนสัมพันธ์กับคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง สัมพันธ์กับธรรมชาติ สัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการตอบคำถามชีวิตข้อที่เหลือ ทุกคนดีพอที่จะเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ และคนในชุมชนบ้านหนองยางคำ ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้ดีเลิศ ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองยางคำ ต่างผ่านการทำงานร่วมกันในชุมชนมาได้อย่างดี ตั้งแต่ 2555 ถึงปัจจุบันเป็นเวลา 12 ปี มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีตามฮีต 12 ได้อย่างลงตัว จึงตอบคำถามชีวิตได้พร้อมกัน ทั้งข้อที่ว่า “คน” ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และ “คน” ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมให้สืบทอดไปได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชนท้องถิ่น ความสำเร็จเกิดจากความสัมพันธ์ ได้ตั้งแผนภาพ

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของชุมชนดีพอ และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชนท้องถิ่น

ที่มา: ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้

ชุมชนบ้านหนองยางคำ อาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนา การมีผู้นำที่มากล้นด้วยการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น การมีเบญจศีล เบญจธรรม การนำต้นทุนศรัทธาเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนหล่อหลอมชุมชน ให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา เป็นชุมชนที่มี

จินตนาการทางสังคม สร้างปัญญานำมาซึ่งพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ วัดจำปาทองจึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ทั้งเป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามต้นพุทธศรัทธาเดิมส่งเสริมให้ตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ คนในชุมชนบ้านหนองยางคำดีพอที่จะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมให้สืบทอดไปถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ดีพอที่จะเข้าใจธรรมชาติและทรัพยากรในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้อย่างดีเลิศ

กิตติกรรมประกาศ

กราบนำสการขอขอบพระคุณ พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์ (ยศสรัลล์ จันทะสุนย์) เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ในการเป็นองค์ปาฐกถา สัมภาษณ์ ให้ข้อมูล ขอขอบคุณนายสัมฤทธิ์ ทิพย์พิสุทธิ์ ประธานเครือข่ายพุทธนวัตกรรมจังหวัดหนองคาย ที่ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ในรายละเอียดพื้นที่ในความรับผิดชอบ การขอบคุณอย่างสำคัญยิ่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 นายสุวรรณ ปลัดพรม ที่ได้เอาใจใส่ดูแล อำนวยความสะดวก ในการเก็บข้อมูลจนได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยทางด้านครอบครัว และชุมชนหนองยางคำ อันจะเป็นประโยชน์ในแนวทางการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ ได้อย่างถูกต้อง

สุดท้ายนี้ต้องกราบขอบพระคุณการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการดำเนินการวิจัย คณะของทีมผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง กับ ดร.กัลยา สือสวัสดิ์วิเศษ ที่ได้มอบทุนทรัพย์ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ตรีทิพย์นภา ทองดี. (2568). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่

21. วารสารสื่อวิชาการและวิจัย, 1(2), 33-42. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR/issue/view/271>

- นิคม ปาทะวงศ์, จำรัส บุตดาพงษ์, และวิพจน์ วันคำ. (2564). การสืบสานและการสร้างคุณค่า ประเพณีจุดไฟตุ้มกา จังหวัดยโสธร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(12), 153-167. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/issue/view/16810>
- พระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, และพระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม. (2567). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาทุน มนุษย์และสังคม. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต*, 30(4), 279-287. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmb/article/view/261662>
- พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์. (2568, 20 มกราคม). เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย. [สัมภาษณ์]
- พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์, อริย์ธัช เลิศรวมโชค, ทองคำ ดวงจันทร์เพชร, ภณทิลา น้อยเจริญ, และศุภกิจ รักดีแสน. (2565). รูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และการออกแบบ จังหวัดหนองคาย. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 2387-2400. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/259914>
- พระมหาปรีชา รตนโชโต (ไชย อยู่), สมเดช นามเกตุ, พระครูจิรธรรมธัช ธรรมธัช, และอริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2567). กระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบอำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*, 6(3), 1787-1798. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JOB2025/article/view/3469>
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร, จำนงค์ จันทร์เขียว, และสุริยา คลังฤทธิ์. (2568). วัดพัฒนากับมิติใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา: การมีส่วนร่วมของพระเกจิอาจารย์ ในการเสริมสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ และเศรษฐกิจชุมชน กรณีวัดป่าอ้าเจียง ตำบลกระโพ อำเภอบ้านดุง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรม การศึกษา*, 1(1). 55-70. <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei/article/view/1720>
- รชา ถาวรระ. (2567). กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมสำหรับถนนสายวัฒนธรรมคลองกระแซง จ.เพชรบุรี. *สารศาสตร์*, 7(3), 580-592. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sarasatr/article/view/273125>
- ศักดิ์พงศ์ หอมหวล (2568, 20 มกราคม). อธิการบดี สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. [สัมภาษณ์]
- สุทธินันท์ หล่อวิไลกุล. (2564). ศิลธรรม ที่เริ่มหายไปจากความเป็นพลเมืองของไทย. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 2(2). 45-58. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/JPP/issue/view/17>

อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน, และนิพัทธ์ นันทะวงศ์. (2568). แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะ
การทำงานในอนาคต สำหรับผู้เรียนในโลกยุคแห่งนวัตกรรม. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 15(2), 125-140. [https://so07.tci-](https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J)
[thaijo.org/index.php/HUSO-J](https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J)